

Spis treści

Choinka jak wszechświat	9
1. Jak drzewo rajske stało się choinką	15
Wawrzynowe wieńce • Czy roślinna dekoracja jest potrzebna? • Adam i Ewa przy żłóbku Jezusa • Droga powrotu do raju • Drzewo życia • Dlaczego 24 grudnia jest dniem Adama i Ewy • Jabłoń w scenie Bożego Narodzenia • Jabłka i opłatki na rajskim drzewie • Co przedstawił Cranach?	
2. Ojczyzna świątecznego drzewka	47
Bożonarodzeniowe stroiki • Gdzie najpierw: w Strasburgu, Sélestat czy w Rydze? • Pierwsze przystrojone choinki • Dlaczego takie, a nie inne dekoracje? • Czy otrząsanie drzewka jest naganne? • Gdańskie choinki najstarsze w Polsce • <i>Choinko, choinko...</i> (O <i>Tannenbaum</i>)	
3. Zwyczaj się upowszechnia	79
Z Niemiec do Anglii • W Nowym Świecie • Choinki w Wiedniu, Cieszynie i we Wrocławiu • W Pradze i u Babuni • Jak chanukowy świecznik • W Wersalu i Paryżu • W Rosji bożonarodzeniowa	

i noworoczna • Choinka na froncie • Świąteczne wieńce, girlandy i piramidy • Coraz bogatsza, większa, strojniejsza

4. Debata o pochodzeniu

129

Choinka jest chrześcijańska • Relikt dawnego kultu drzew i czysty folklor • Mit o germańskich początkach zwyczaju • Kolejny mit: rodowód starożytny i starosłowiański • Legenda o tym, jak Marcin Luter wynalazł choinkę • Drzewo Adama • Świąteczny stroik • Właściwe korzenie

5. Choinka w literackiej szacie

169

Tęskniąc za świątecznym drzewkiem • Matka i dziecko w wigilijny wieczór • Jabłka, świece i dziadek do orzechów • *Choinka sieroty* • Jodła Andersena • Najpiękniejsza choinka dziewczynki z zapalnikami • W poszukiwaniu straconych choinek Dickensa • Niebiańskie drzewko u Dostojewskiego • Rosyjska jołka • W rodzinie Buddenbrooków • *Uprawa świątecznych drzewek* • Rajske jabłko w Betlejem

6. Tradycja polska

211

Poprzednicy świątecznego drzewka • Pierwsze choinki w Warszawie • Upowszechnienie niemieckiego zwyczaju • Krakowski sad u sufitu • Podhalański podłaznik • Siano, słoma i snopy • Ozdoby z opłatka • Wigilia w Reymontowskich Lipcach • Las na ulicach Warszawy • Kolędy

Bolesława Prusa • Pocziwe, praktyczne drzewko •
 Dziecięce choinki Marii Dąbrowskiej • Świeży,
 niedawno przyniesiony zwyczaj • Polska tradycja
 piękniejsza • „Bez ubliżenia choince!” • Choinkowe
 spory • Nasz żłóbek a drzewko gwiazdkowe •
 Choinka trafia pod strzechy • Drzewko, gwiazdka,
 sosenka czy choinka • „Wszechświat stał w pokoju
 świąteczną choinką”

7. Rzymska i papieska

299

Pierwsza choinka na placu św. Piotra • Stara
 i nowa tradycja • Zawsze zielone drzewko •
 „...obok szopki świąteczna choinka” • Ile choinek
 miał papież • Nie tylko pamiątka dzieciństwa •
 Apel o zachowanie świątecznych symboli

Przypisy

319

Literatura polecana

333

Źródła ilustracji

334